

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА РИЗИКИ

Анотація. З'ясовано теоретичні підходи до визначення категорії "фінансова безпека". Розкрито особливості такої категорії. Показано зв'язок фінансового ризику та фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах господарювання.

Аннотация. Установлены теоретические подходы к определению категории "финансовая безопасность". Раскрыты особенности такой категории. Показана связь финансового риска и финансовой безопасности предприятия в современных условиях хозяйствования.

Annotation. The theoretical approaches to the definition of the category "financial security" have been described. The features of this category have been disclosed. Connection of financial risk with financial security of an enterprise in the modern economy has been shown.

Ключові слова: фінансова безпека, фінансовий ризик, суб'єкт господарювання, фактор, умова.

Українська економіка характеризується складністю умов господарювання, що викликана багатьма чинниками. Трансформаційні перетворення затягнуті, нормативні суперечності не владнані, а податкове навантаження залишається значним. У таких умовах украї актуальним постає питання ведення господарства на раціональних засадах, що передбачає мінімізацію ризиків, втрат та максимізацію прибутку. Проте, таке ефективне використання наявних ресурсів можливе лише за чітким дотриманням фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

Огляд наукових досліджень показав увагу провідних науковців до даної проблеми, що підтверджує її значення для суб'єктів підприємства вітчизняної економіки. Корисні в процесі написання статті стали наукові надбання Є. Палиги, В. Гейця, М. Білик, О. Барановського, В. Третяка та інших учених.

Вчення про фінансову безпеку підприємства почало свій розвиток порівняно нещодавно, що стало реакцією на сучасні трансформації в економіці, що позначилися на умовах господарювання. У системі економічної безпеки підприємства виділяють фінансову. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємства вчені трактують неоднозначно, часто дотримуються точки зору, яка базується на визначенні фінансової безпеки держави та екстраполюють її на мікрорівень. Білик М. Д. наголошує на тому, що питання фінансової безпеки є системним, оскільки стосується окремих країн, регіонів, господарюючих суб'єктів, економіки, фінансів тощо [1, с. 129]. Фінансова безпека охоплює фінансову безпеку окремого громадянина, домашніх господарств, населення в цілому, підприємств, підприємств, організацій, регіонів, окремих секторів економіки, держави та різноманітних міждержавних утворень, світового співтовариства в цілому [2, с. 20]. Усі елементи економічної системи є взаємопов'язаними; економічний добробут суспільства не може бути досягнутий без упровадження ефективного господарювання суб'єктів підприємства. Останнє досягається шляхом проведення урядом виваженої фіскальної, грошово-кредитної, монетарної, зовнішньоекономічної політики тощо.

Так, фінансова безпека – такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх та зовнішніх негативних впливів, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання [1, с. 129]. Дещо інший підхід можна помітити у С. Кульпінського. Так, фінансова безпека, чи безпека функціонування фінансової системи держави, пропонується розуміти цілеспрямований комплекс заходів фіскальної та монетарної політики з метою досягнення стабільності фінансової системи та створення сприятливого інвестиційного клімату [3, с. 24]. Такий підхід не відображає повною мірою значення категорії для суб'єктів господарювання, де створюється матеріальна основа національного багатства, а отже, і розвитку країни та її суспільства. Саме на мікрорівні формується матеріальна основа розвитку суспільства країни – ВВП. Саме підприємства, не тільки сплачуючи належні податки та збори, формують дохідну частину бюджету, вони надають робочі місця, забезпечуючи населенню можливість мати стабільні доходи. Питання економіко-фінансової безпеки держави знаходяться у прямо пропорційній залежності від стану економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Умовами забезпечення фінансової безпеки підприємства є [4, с. 65]:

- високий рівень гармонізації, узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів, що використовуються на підприємстві;
- постійний розвиток фінансової системи суб'єкта господарювання.

Фінансова безпека підприємства – це захищеність його інтересів та пріоритетів; одночасно – це його забезпеченість повною мірою необхідною сумою фінансових ресурсів для провадження господарської діяльності суб'єкта господарювання, підтримання оптимальних обсягів виробництва

та грошових надходжень. Проте, комплексний підхід до визначення даної категорії як у вітчизняній, так і у світовій науковій практиці знаходиться у стадії становлення. Дослідження вчених стосуються переважно забезпечення економічної безпеки підприємства, визнаючи її фінансову складову як один із численних факторів, навіть другорядних, що впливають на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Проте, саме фінансові ресурси підприємства, їх достатність визначають характер діяльності роботи підприємства, обсяги його виробничо-господарської діяльності, пріоритетні напрями розвитку, дотримання орієнтовної стратегії фірми тощо. Все це стає можливим лише за допомогою підтримки фінансової безпеки підприємства на належному рівні.

Серед багатоманітності визначень поняття "фінансова безпека підприємства" все ж простежуються спільні думки та підходи: відчуття захищеності підприємства від деструктивного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, ефективне використання корпоративних ресурсів, підтримка оптимального рівня стійкості та розвитку з поступовим досягненням мети фірми.

Слід зазначити, що положення стабільності в плані консерватизму діяльності підприємства є недоречним у сучасних умовах ведення справ. Мета створення кожного підприємства полягає у підвищенні добробуту його власників (засновників) та зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання. Для того щоб упровадити це у життя, на кожному підприємстві розробляється стратегія розвитку, що реалізується тільки за умови забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки.

Тобто безперервна підтримка стабільності організаційно-господарської діяльності підприємства, надмірний консерватизм стає суттєвою перешкодою реалізації стратегій та задумів підприємства.

У цілому фінансову безпеку суб'єкта підприємництва вчені представляють як певний механізм, що, з певного боку, забезпечує стабільність господарського суб'єкта шляхом використання захисних господарських інструментів, а з іншого – забезпечує її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів [1, с. 130].

З іншого боку, фінансова безпека підприємства – це фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте – забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи. Інакше кажучи, фінансова безпека – багатогранне комплексне поняття, що забезпечує дотримання заданого режиму роботи підприємства серед численних ризиків господарювання.

Середовище, де функціонує підприємство, характеризується не тільки складністю, мінливістю зв'язків та домовленостей, невизначеністю; воно може навіть бути охарактеризоване як агресивне до суб'єкта господарювання. Адже конкуренти, фінансові установи, навіть покупці та замовники будуть намагатися знайти власну вигоду, таким чином задовольняючи свої інтереси. Потрібно взяти до уваги всі можливі фактори зовнішнього та внутрішнього середовища під час організації та плануванні виробничо-господарської діяльності. В іншому випадку, фінансові ризики сучасних умов господарювання призведуть до труднощів подальшого існування підприємства.

Графічно взаємозв'язок фінансового ризику та фінансової безпеки суб'єкта господарювання показано на рис. 1. Відповідно до рисунку, чим більший рівень ризику, тим меншою може бути фінансова безпека суб'єкта підприємництва.

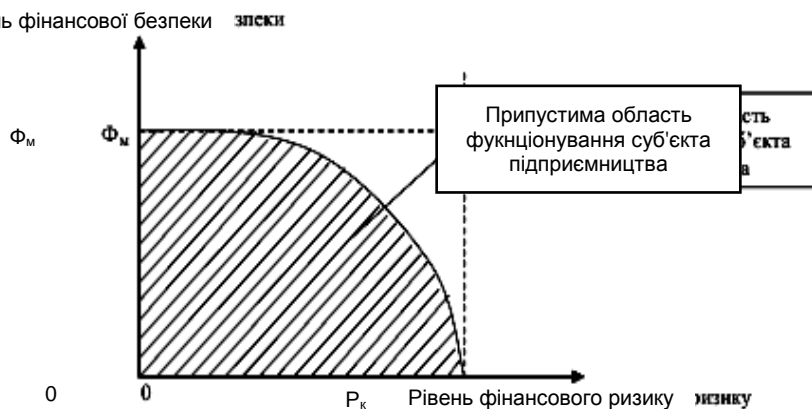

Рис. 1. Взаємозв'язок фінансової безпеки та фінансового ризику суб'єкта підприємництва

За умови нульового рівня ризику підприємство має найвищий ступінь фінансової безпеки (F_m), проте і порівняно менший рівень дохідності. Якщо сукупний ризик (R_k) сягне критичного значення, підприємство може припинити існування за незадовільного рівня фінансової безпеки. Фінансовий ризик щодо фінансової безпеки суб'єкта господарювання – явище первинне. Тобто на відповідь усвідомлення агресивності загроз середовища функціонування суб'єкта він намагається створити та забезпечити той рівень безпеки, що веде до реалізації поточних та стратегічних цілей.

Інакше кажучи, фінансова безпека – багатогранне комплексне поняття, що забезпечує дотримання заданого режиму роботи підприємства серед численних ризиків господарювання. Аналізуючи дійсні підходи до визначення категорії "фінансовий ризик", урахуовуючи характерні ознаки ризику та сучасні вимоги до господарювання, автор пропонує використовувати його визначення у такій редакції:

Фінансовий ризик – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, що відображає можливість недосягнення планових фінансових показників діяльності та зниження фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах невизначеності і конфліктності конкурентного середовища підприємства.

Отже, можна виділити сутнісні ознаки категорії "фінансова безпека суб'єкта господарювання":

- наявність достатньої кількості фінансових ресурсів;
- захищеність фінансових інтересів підприємства;
- збалансованість та якість фінансово-господарської діяльності підприємства;

- стабільність прояву;
- об'єкт управління керівними відділами суб'єкт господарювання;
- динамічна протидія деструктивним факторам внутрішньої і зовнішньої природи прояву, а як наслідок, забезпечення досягнення стратегічних цілей підприємства.

Доцільно виділяти два рівні фінансової безпеки – зовнішній та внутрішній, що характеризують джерела можливих загроз.

На рис. 2 подані суб'єкти, які несуть загрозу фінансовій безпеці підприємства ззовні. Суб'єкт господарювання діє в тому правовому-фіскальному режимі, що задає держава, яка так само регулює діяльність фінансово-кредитних установ, страхових організацій, інших підприємств і організацій.

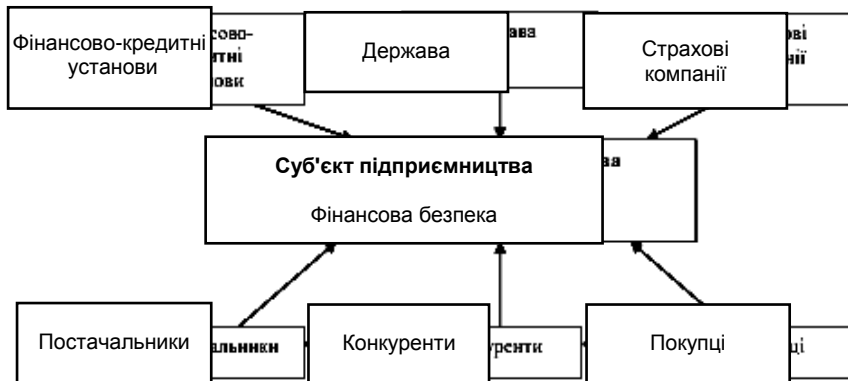

Рис. 2. Зовнішнє коло фінансової безпеки суб'єкта господарювання

Від якості страхових послуг та фінансово-кредитних продуктів залежить фінансовий результат підприємства, а отже, і його фінансова безпека. З іншого боку, організовуючи виробничо-господарську діяльність, суб'єкт господарювання ретельно обирає постачальників високоякісної сировини за доступними цінами; безперечно, вони конкурують між собою і зацікавлені продати ресурс за вигідною саме для них вартістю. Так само діють і покупці кінцевого продукту суб'єкта: прагнучи максимізувати власну вигоду, вони зацікавлені сплатити якнайменшу ціну за продукцію, що створює некомфортну, а часто і погрозливу ситуацію для суб'єкта-продавця, знижуючи рівень його фінансової безпеки, зменшуючи імовірність досягнення бажаних цілей.

Інший, не менш важливий, рівень фінансової безпеки суб'єкта господарювання – внутрішній.

Він поєднує освітньо-кваліфікаційні якості персоналу, його компетентність, склад засновників та наявність серед них протиріч, рівень вмотивованості персоналу, наявність та стан взаємозв'язків між структурними підрозділами суб'єкта, стан забезпечення підприємства всіма видами ресурсів тощо (рис. 3).

Рис. 3. Внутрішнє коло фінансової безпеки суб'єкта господарювання

У такому випадку, узагальнюючи та систематизуючи попередньо наведені аргументи, слід навести визначення категорії.

Фінансова безпека підприємства – стабільна та динамічна система забезпечення мікросистеми необхідним, раціонально сформованим обсягом фінансових ресурсів із метою попередження деструктивного впливу ризикових факторів внутрішньої і зовнішньої природи прояву та досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання. З огляду на ризикові умови господарювання, що мають об'єктивний прояв, суб'єкти господарювання створюють систему захисту своїх фінансових інтересів – систему фінансової безпеки підприємства.

Література: 1. Білик М. Д. Роль стабільної діяльності підприємств у їх фінансовій безпеці / М. Д. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 4(83). – С. 129–133. 2. Барановський О. І. Фінансова безпека / О. І. Барановський. – К. : Фенікс. – 338 с. 3. Кульпінський С. Роль фінансової безпеки України в поглибленні інтеграційних стосунків з європейськими країнами / С. Кульпінський // Фінансова консультація. – 2000. – № 5. – С. 34. 4. Горячева К. В. Фінансова безпека підприємства. Сутність і місце в системі економічної безпеки / Кіра Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67. 5. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. – К. : Ельга ; Ніка-Центр, 2004. – 784 с. 6. Гринюк Н. А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України / Н. А. Гринюк // Проблеми науки. – 2009. – № 1. – С. 8–15. 7. Про основи національної безпеки України : Закон України // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 139. – С. 20–21. 8. Палига Є. М. Проблеми та пріоритети корпоративного управління економічною безпекою підприємств видавничо-поліграфічної галузі України / Є. М. Палига, А. М. Штангрет // Регіональна економіка. – 2009. – № 1. – С. 138–145.